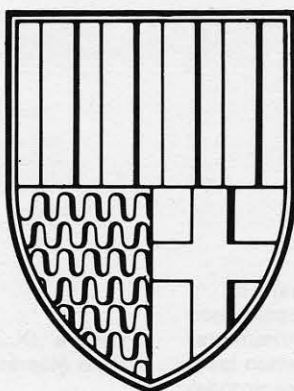

SANT FELIU, VILA MEDIEVAL (s. XIV-XV)

SANT FELIU VILA MEDIEVAL

(s. XIV-XV)

ÀNGEL JIMÉNEZ

**NORMALITZACIÓ
LINGÜÍSTICA**

COMISSIÓ MUNICIPAL DE

CAJUNTAMENT DE SANT FELIU DE GUÍXOLS

**SERVEI DE PUBLICACIONS
I ARXIU**

**AJUNTAMENT DE
SANT FELIU DE GUÍXOLS**

SANT FELIU, VILA MEDIEVAL (s. XIV-XV)

INTRODUCCIÓ

La fundació del monestir benedictí (s. X), a partir d'un nucli ja habitat, va possibilitar la formació de la vila medieval de Sant Feliu de Guíxols.

Durant la primera època de la vila (s. XI-XII), el monestir veié com augmentava a poc a poc la seva riquesa i els seus dominis territorials; i com passava a formar part d'una classe senyorial — feudal — que, per una constant coerció, anava sotmetent la població que s'havia format al seu voltant, quan l'imposava de forma ben arbitrària un seguit d'obligacions en diners, espècies i en serveis personals.

Aquest factor senyorial era preponderant. Els veïns de Sant Feliu no tenien encara una institució representativa que vetllés pels interessos comuns.

La mar — aleshores, pràcticament, l'única via de comunicació — predisposà els guixolencs a les activitats marítimes: pesca i comerç. Mercaders i mariners d'ací començaren, ultra la navegació de cabotatge, a recórrer tot el Mediterrani (s. XIII), i Sant Feliu per mèrits propis s'incorporava al dinamisme de la Catalunya de l'Edat Mitjana.

D'aquesta primera etapa de la nostra vila ha arribat fins a nosaltres el testimoni de la Porta Ferrada (s. X), la façana de l'església romànica amb les Torres del Fum i del Corn, primitives fortificacions que podien servir de guaita i defensa.

A partir del s. XIII la població guixolenc començà a prendre consciència ciutadana davant el poder feudal que retenia el monestir, i així aparegué el mot «*universitat*» que volia designar l'element associatiu de la població, en el moment que aquesta, amb permís del senyor abat, pogué construir les seves «*drassanes*».

Podríem dir que, paral·lelament al desenvolupament econòmic, els nostres vilatans s'afirmaven en llur personalitat comunitària.

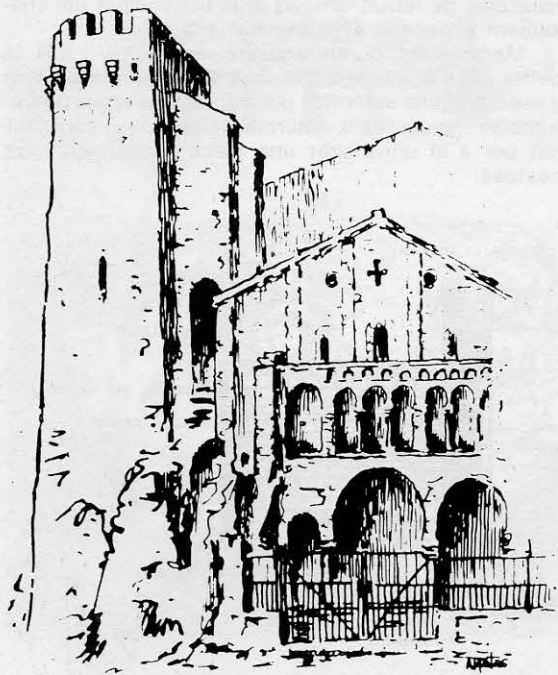
SANT FELIU, VILA MEDIEVAL (s. XIV-XV)

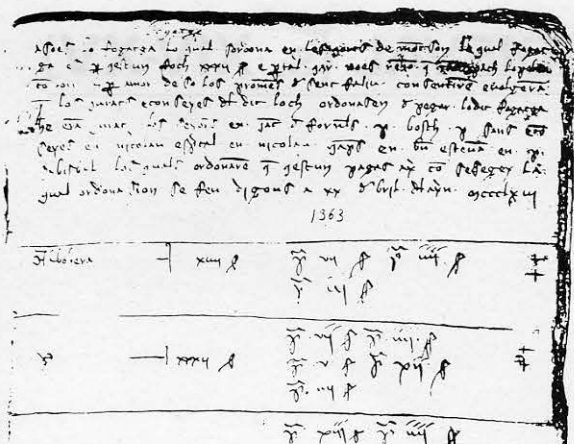
1.— POBLACIÓ I SOCIETAT

Segons el «*Fogatge*» del 1360, Sant Feliu comptava amb 230 focs (cases o habitatges) sense incloure jueus, servents ni esclaus. Tampoc els religiosos no hi són comptats. La vila tenia, doncs, un miler d'habitants aproximadament.

Així com sabem què menjaven els monjos (per unes «ordinacions» molt divertides que l'abat Tomàs Sasseira els donà el 1315), en canvi, desconeixem el nivell alimentari del poble, que bàsicament es nodria de pa de blat i d'ordi, de carn (de gallina sobretot i de porc), de peix (sardines i tonyina), ous, vi i oli. Als horts es collien cols, cebes, alls i porros. Es parla també de fetsols i cigrons, i dels altres llegums no se'n diu gaire res.

Tanmateix, les freqüents pestes i epidèmies que de forma periòdica tenien lloc durant aquests segles (XIV i XV) palesen que la fam era un problema encara no resolt i, per tant, el baix nivell alimentari de la població.

Arxiu Històric Municipal de Sant Feliu de Guíxols. Fragment del «fogatge» de 1363. «Asó és lo fogatge lo qual s'ordona en les Corts de Montsó. Lo qual fogatge és per questun foch XXXII sous, e per tal car no és rehon que tant pach lo pobra com lo rich, e per amor de so, los prohoms de Sant Feliu consintiren e volgueren que los jurats e consellers del dit lloch ordenasen de pagar lo dit fogatge, he eren jurats los senyors en Jaume de Fornells, Pere Bosch, Pere Sans e consellers en Nicolau Espital, en Nicolau Camps, en Bernat Esteua, en Pere Sabisbal, los quals ordenaren que quescum pagar així com se segueix, lo qual s'ordona sian. Se feu dijous a XX d'abril de l'any MCCCXIII».

Hi havia d'haver, doncs, nombrosos pobres, dels quals institucions com la «Pia Almoina» o l'«Hospital dels pobres» en tenien cura. Aquesta «caritat» institucionalitzada, a càrrec de la universitat, acomplia no solament una funció religiosa, sinó també una funció social, és a dir, pretenia mitigar les tensions socials.

L'estament social més alt era sens dubte l'eclesiàstic, que continuava gaudint d'un seguit de privilegis.

D'altra banda, no sembla pas que a la nostra vila existís un estament aristocràtic («mà major»), però és lògic pensar que hi podien haver quatre o cinc famílies equiparables al patriciat gironí, per exemple la família Campllonch.

L'estament més nombrós de la vila estaria format per artesans (mestres d'aixa, calafats, etc.), menestrals, pescadors i mariners («mà menor») que s'organitzaren en gremis i confraries.

Més avall, socialment parlant, hi estaven els marginals: jueus (comunitat que ens ha deixat el record del seu barri: carrer i travessia del *Calh*), servidors i esclaus, pobres d'ofici, alcavots i dones públiques.

De no portar armes. Primerament, que nuyl hom estranyer o privat, a caval e a peu, dequelque condicion sia, no gos portar per Girona de nits ne de dies costaler ne spasa ne maneres ne penat ne altres armes, levat coltel de mida qui haia II palms de cana de ferruça, ne baston emplomat ne ab ferrane altres armes. E qui contra farà pagarà per bant de dies V sous e de nits XX sous e perdrà les armes. E en aquest bant no sia entès hom qui entre en Girona o n'ischa a peu o cavalcant.

Dibuix de l'època d'aquestes Ordinacions de Girona —1358— que hem trobat al nostre Arxiu. Ens mostra un guerrer del seu temps.

DE NO PORTAR ARMES

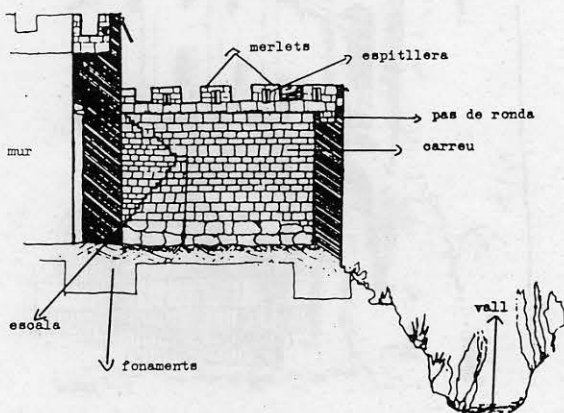
Primerament, que nuyl hom estranyer o privat, a caval e a peu, dequelque condicion sia, no gos portar per Girona de nits ne de dies costaler ne spasa ne maneres ne penat ne altres armes, levat coltel de mida qui haia II palms de cana de ferruça, ne baston emplomat ne ab ferrane altres armes. E qui contra farà pagarà per bant de dies V sous e de nits XX sous e perdrà les armes. E en aquest bant no sia entès hom qui entre en Girona o n'ischa a peu o cavalcant.

Per un seguit de causes molt complexes, el sistema de relacions feudals entrava en crisi (s. XIV-XV). Hi havia malestar al camp i a la ciutat, i esclatà la «guerra civil catalana» (1462-1472). En aquest context de dificultats que va afectar Catalunya, a Sant Feliu de Guíxols també es produïren agitacions, rivalitats, etc. Per això, el batlle i els jurats de la vila disposaren que, sobretot de nit, no es portessin armes dins la vila. Hom prohibí de portar espases, coltells, pilotes de plom, balles, llances, bastons emplomats, etc. (Vegeu l'apèndix).

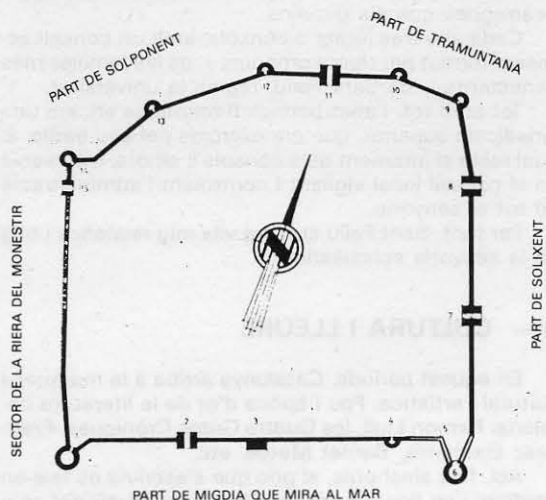
Àdhuc, entre monestir i universitat augmentaren les contradiccions lògiques d'uns interessos contraposats, feudals d'una banda, i artesans i mercantils de l'altra. Però, no per això, desaparegué l'estament social dominant que, de retruc, s'havia anat beneficiant del creixement econòmic experimentat a la vila.

Mentrestant, durant aquests segles (XIV i XV), la petita vila s'anà rodejant d'unes sòlides muralles, fins a esdevenir una autèntica plaça forta. Les obres de fortificació — murs i valls — duraren molts anys i constituïren per a la universitat una tasca econòmica molt costosa.

PARTS DE LA MURALLA:

El traçat de la muralla seguia els actuals carrers de la Riera (J. Garreta) a ponent, de l'Hospital i placeta de Sant Joan al nord, la Rambla Vidal a llevant i el Passeig a migdia.

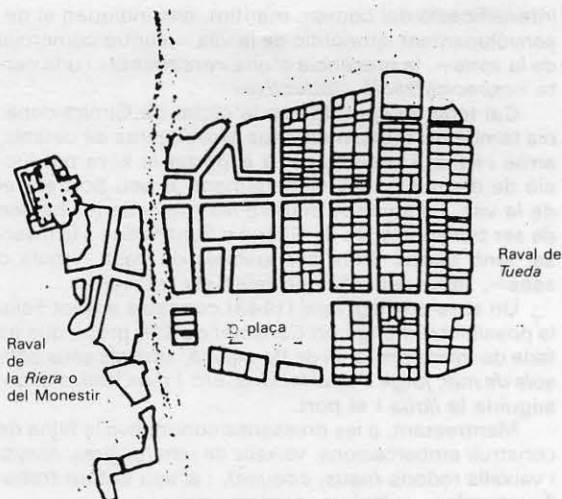
Ll. Esteva, J. Escortell, J. Marull, «Àncora» F.M. 1969

El nucli de la vila emmurallada era la *plça*. A extramurs, restaven els ravals del Monestir o de la Riera, i el de Tueda per la banda de llevant i tramuntana.

Una mica més lluny, a Sant Amanç, hi havia una barriada de vilatans de Sant Feliu dedicats al conreu de la terra, i que estaven més subjectes, sotmesos, al Monestir.

Gravat sobre coure (s. XVII). Còpia de Benet Albertí.

Pels volts dels mateixos anys (s. XIV), el monestir empenqué la construcció de l'església gòtica i la seva fortificació. També en aquestes obres els guixolencs hagueren de cooperar amb treball personal i diners, la qual cosa comportà més d'un desacord entre els jurats de la vila i els monjos benedictins.

2.— ACTIVITAT ECONÒMICA I ORGANITZACIÓ JURÍDICA

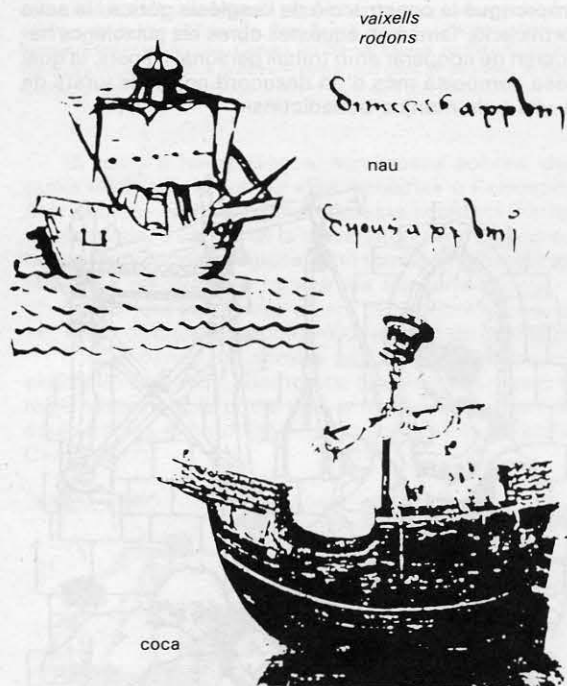
La creació del mercat setmanal i de la fira anual —privilegis concedits pel sobirà (1323)—, així com la

intensificació del comerç marítim, ens indiquen el desenvolupament econòmic de la vila —centre comercial de la zona—, la presència d'uns «*excedents*» i una certa «*especialització productiva*».

Cal tenir en compte que la ciutat de Girona depenia també del mar per als seus proveïments de cereals, arròs i llana, i ensems per a exportar la seva producció de draps i cuiros. Generalment, el seu port era el de la vila. I d'aquesta manera les mercaderies havien de ser transportades de Girona a Sant Feliu i a la inversa, amb carros tirats per animals de bast —muls o ases—, feina aquesta que feien els traginers.

Un altre privilegi reial (1443) concedia a Sant Feliu la possibilitat d'erigir un *Consolat de Mar* propi, que es faria de forma similar al de Barcelona, amb els seus *cònsols de mar*, *jutge d'apel·lacions*, etc. I més tard, s'aconseguiria la *lletja* i el port.

Mentrestant, a les drassanes continuava la feina de construir embarcacions: vaixells de rem (*galeres*, *llenys*) i vaixells rodons (*naus*, *coques*), i al seu entorn treballaven velers, remolers, corders, etc.

Navegar no era pas una cosa planera. A més del perill de les tempestes i dels naufragis, hi havia el risc de caure en mans de corsaris i pirates, o dels sarraïns que en demanarien un rescat.

Totes les transaccions econòmiques tenien lloc a la plaça. Com que calia fixar preus, controlar productes, pesos i mesures, etc., es creà la figura del «*mostassaf*» —una mena de funcionari municipal— que acomplia aquelles funcions.

diners de tern

Des dels principis del s. XIV la vila disposava d'una organització jurídica comunal semblant a la de les principals ciutats reials de Catalunya, i a mitjan s. XIV Sant Feliu esdevingué vila reial, com a part o carrer de la mateixa Girona, gaudint per això dels mateixos privilegis i càrregues que els gironins.

Cada any tres jurats o cònsols, amb un consell assessor format per trenta prohoms —de les famílies més benestants— de Sant Feliu, regien la universitat.

Tot amb tot, l'abat benedictí mantenia encara una jurisdicció superior, que era exercida pel seu batlle, el qual rebia el jurament dels cònsols i, alhora, intervenia en el consell local vigilant i controlant l'administració de tot el senyoriu.

Per tant, Sant Feliu era una vila mig reialença i mig de la senyoria eclesiàstica.

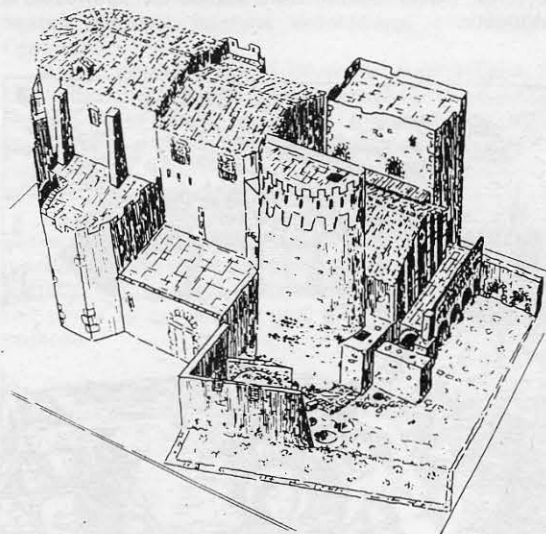
3.— CULTURA I LLEURE

En aquest període, Catalunya arriba a la maduresa cultural i artística. Fou l'època d'or de la literatura catalana: Ramon Llull, les Quatre Grans Cròniques, Francesc Eiximenis, Bernat Metge, etc.

Ací, fins aleshores, el poc que s'escrivia es feia en pergami i en llengua llatina. (A l'Arxiu Municipal se'n conserven uns tres-cents). A partir de finals del s. XIV i al llarg de tot el XV s'utilitzava, a més, el paper i es començà a escriure alguna cosa en català.

Tanmateix, el Monestir tindria el seu «*scriptorium*» i la seva biblioteca.

Més enllà del fenòmen estrictament econòmic i de l'expressió del canvi de mentalitat que representava, l'obra arquitectònica més representativa d'aquella època que s'ha conservat fins ara és l'església gòtica.

Les poques estones d'oci de què podien gaudir en general els guixolencs les omplien mitjançant la religió i el joc. El temps de lleure era controlat per l'Església, així com ho era també el saber, les creences i la moral. Processons i pregàries demanant a Déu la pluja o l'acabament d'epidèmies; prohibicions com aquesta: «Dir mal de Déu ni de Madona Santa Maria, ni dels sants ni de les santes» puix que, entre altres coses, pensaven que podia comportar uns càstigs divins, etc.

Pel que fa al joc, jugaven a la pilota i amb rutlla, es feien rifes, tir a la ballesta. També jugaven a cartes i a daus, però aquests estaven prohibits.

Ordinacions dela vila de sent-
feliu de Guixols principiar a
deser dies del mes de juliol
Any dele nativitat de nostre sen-
yor Alil. Cnarracents hexanta
Grant jurats dele dita vila los
honor en lurs meros. Ancho
ni saluador. Nathen clopers
dela dita vila.

Ara hoia tot hom generalm-
ent que fa aliber lo honor
habele dele vila de sent feliu de
Guixols de port del senyor Rey
ordnacio dele hon jurats dele
dita vila que tots luntos e penes q
p le cort de sent feliu ordina-
tio dele hon jurats pessats dela
dita vila son stacs ordonats ni po-
sats no al die fessent sien reubca-
ts sils aquesto any deus se segue-
xin ni pec. mant se seguran.

Primetament que null hom
litany ni priuar no gos portar
armes vedades denys ni de dies
ple dita vila sots pena de deu
sils ede ptre les armes acasen
ep cascuna vegada. Empero ay
qst lunt no sie entes hom qui
extra ni pttara dins le dita
vila.

Tam que null hom no gos po-
rtar denys ni de dies ple dita
vila pilora de plom ni de ferra
ni de podra sots pena de vint
sots acasen ep cascuna vegada.
E sile qta contra nequ cduga on
pena de sent sots p cascuna ve-
gada. E si nols pora pegar sira q
des enle preso. Empero en aquest
hant no sie entes ni congut pntat
de dotze anys en a vall.

Item que negu no gos portar
ple dita vila belesta ni lansa ni
dart ni paues ni scoua ni verga
serdescha ne corfeschia ni ast
de ferra ni dar ni arce ni clau
sots pena de sent sots acasen
ep cascuna vegada. Si donchs no
ho fa pttant o ixent ple dita
vila o alon de viassors fines
que negu no gos exir ananguin
so de viassors ab belesta perada.
Sots pena de hexanta sots acu-
sen ep cascuna vegada. ede per
des les armes. Si donchs als de
may no ho fessen p enemichar
tenbe que sots le dita pena de
lx. d null home stany ni priuar
no gos entrar ni exir enle dita
vila ab belesta. Si dons no ho fa
quele aport descollada.

Item que negune psona no gos
traure coltell. Espasa nana
tes o balalard o altres armes le-
gudes de aportar contra altra
psona dins le dita vila. o ex-
mens de aquelle sots lunt p
cascuna vegada de hexanta sots.

Item que tot hom qui hoia so
de viassors denys ho dedies di-
ns le dita vila o termens de
aquella que enconemēt sique al
dit so ab les armes correge la
on lo dit so de viassors sera
encals los mal fentors dins le
vila o termens de sent feliu cat-
quels dits malfentors sien pre-
sos e enclosos enelos en poder
dele cort sots pena de sitch sots
acasen ep cascuna vegada. E ay
mateix tot hom qui veura brega
en alguna part dela dita vila ne
termens de aquella meta so de
viassors sots le dita pena acasen
ep cascuna vegada.

b Item que nengun home no gos ju-
gar anengun pch de dous ny de
naips dous pena de deu soto aci
seu ep cascuna vegada

no b Item que nengun alcauot menar
fembre no gos aurtar enle di-
ta vila de dos jors avant Soto
pena de deu soto acasen ep cas-
cuna vegada Epessars los dos
dies dos dies negu hostaler nen-
guna altre plona de le dita vila
no gos acullir en mepar ne en
beira ny en saure nengun de la dita
alcauot Soto pena de .xx. sots
acasen ep cascuna vegada si fe-
ra empo que sic alcauot

x Item que neguna plona no gos
jetar algunes arguas leges ny
belles ny nenguna lepra. pyn-
gues finestres ny scales en los
carrers soto pena de .v. sots a
casen ep cascuna vegada Em-
po es entres que si alguna plo-
na lensara o girara algunes
argues belles enque no age fir-
fure ples portes foranes o p-
les ~~finestres~~ dits scales de
pedra. qu son en los carrers de
la dita vila en antal cas no
puen ne sien tenguts de pagar
le dita pena.

Item que neguna plona no
gos lensar ny girar hengues
fombres torraades ny beregue-
tades pixades sutures ny fer ne
gues altres lepres dens ny de
dies en negu carrer o antres de le
dita vila o enle plaza ny ancara
prop los murs ny prop lo alembor
de 2 dit murs soto pena de dos sots
acasen ep cascuna vegada

b Item que nengu ne nenguna no gos
pendre ne trante frunta o al-
tres coses o pma2 aser ny en ne-
guna altra meneta no gos en-
trar en ort o en vinya d'altra
sens licencia e voluntat de aquell
de qui sera lort o vinya soto pe-
na de .xx. sots dens e de deu soto
de dies acasen ep cascuna vegada
Empo si algu intrara dens pa-
furar alguna cosa en algun ort
o vinya que sic cangut en lant
o pena de lictomia

Item que null hom no gos asmo-
sar homes ny altre peix bestial
dins le plage de le mar de le di-
ta vila. Si donchs no gita les mo-
ques del peix que asmochar au-
ra enle mar soto pena de .xx.
diners acasen ep cascuna vegada
e quello dit peix que hauran pe-
es age esser portat ale pesthate-
ria Soto pena de .xx. sots

Item que nengu reuenedre ny
reuenedre no gos comprar ni
guna frunta ne pels gallines
dins cunils ne nenguna altra
cosa ny oli preuenedra fins/
mis jorn sic pessat ny ancara no
gosen comprar ny fer comprar
sino dins le plaza de le dita vila
ny pendre en comanda soto pe-
na de deu soto acasen ep cascuna
vegada e de perdre lo que aura
comprat acasen ep cascuna vegada

Item que si nenguna plona ven-
dra frunta enle plaza de le
dita vila que negu noli gos menar
le ma enle sifella o cona alant
le dita frunta si soto pena de
.xx. dies acasen ep cascuna vegada